

УДК:
339.137.2

Прегледни
рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXV) XII, vol=35
Бр. 1 / 2013.
стр. 145-163.

*Весна М. Милановић**

Мегатренд универзитет, Факултет за међународну економију Београд

*Ивана Д. Булут***

*Мегатренд универзитет, Факултет за пословне
студије Београд*

РЕГИОНАЛНО И ГРАНСКО РЕСТРУКТУРИРАЊЕ ГЛОБАЛНИХ КОНКУРЕНАТА***

Сажетак

Од друге половине 20. века до данас, број компанија из развијених земаља али и из мање развијених земаља, нарочито азијских и земаља Средње и Јужне Америке, на глобалном тржишту расте. Конкурентска позиција она предност компанија из развијених земаља - традиционалних конкурената (САД, Велика Британија, Француска, Немачка, Јапан) у делатностима у којима послују више није значајно диферентна, што указује на регионално и гранско реструктурирање глобалне конкуренције. Услед тога у овом раду је анализирано регионално и национално порекло 100 најуспешнијих компанија света по гранама делатности у 2005. и 2010. години, са освртом на њихово порекло током друге половине прошлог века. Циљ рада је утврђивање промена у позицији земаља и региона у различитим гранама делатности сходно позицији њихових компанија у 100 најуспешнијих. Као основ за мерење и поређење величине и успешности компанија, у овом раду су

* Ванредни професор, Мегатренд универзитет, Факултет за међународну економију Београд

** Асистент, Мегатренд универзитет, Факултет за пословне студије Београд

*** Рад је подржан од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Пројекат бр. III 45003 и Пројекат бр. III 44006).

коришћени: приход, и комбинација прихода, профита, имовине и тржишног учешћа. Магазин "Fortune" годишње публикује листу најуспешнијих компанија у свету, па су за потребе овог рада коришћени извештаји овог магазина.

Компаније које опредељују глобално пословање у првој деценији 21. века потичу из развијених земаља европског региона, Северне Америке (САД) и Азије (Јапан). Доминација компанија из развијених земаља европског региона у 21. веку је неспорна, за разлику од претходних деценија када је доминирао регион Северне Америке и компаније из САД. У првој деценији 21. века значајно је учешће компанија из Јужне Кореје, Кине, Бразила, Венецуеле и Мексика које доприносе реструктурирању конкуренције у највише глобализованим гранама делатности.

Кључне речи: регионално и гранско реструктурирање, глобални конкуренти, регионално и национално порекло

ОПРАВДАНОСТ КОНТИНУИРАНЕ АНАЛИЗЕ РЕГИОНАЛНЕ И ГРАНСКЕ СТРУКТУРЕ ГЛОБАЛНИХ КОНКУРЕНАТА

Након Другог светског рата долази до континуираног укључивања већег броја компанија из различитих региона света у међународно пословање, што је утицало на јачање конкуренције и потребе за изналажењем нових начина за достизање конкурентске предности. Промене су се одразиле у регионалној, националној, секторској и гранској структури конкуренције, у начинима на који компаније остварују и штите конкурентску предност, стратегијама уласка, наступа и деловања. Узрок томе је дугорочно слабо одржива диферентна конкурентска предност компанија и позициона предност у 100 најуспешнијих у свету. Услед тога у овом раду смо анализирали регионално и национално порекло 100 најуспешнијих компанија света по гранама делатности у 2005. и 2010. години, са освртом на њихово порекло током целе друге половине прошлог века, са циљем да утврдимо да ли је дошло до значајнијег померања снага по гранама делатности и промене позиције међу традиционалним конкурентима и између традиционалних и нових конкурената, односно до њиховог репозиционирања по гранама делатности.

У региону Северне Америке фокусирали смо се на анализу позиције компанија из САД, јер се канадске компаније нису позиционирале у 100 најуспешнијих у свету. Из региона Европе значајан допринос његовом позиционирању на глобалном тржишту дале су компаније из Велике Британије, Немачке и Француске. Азијски регион традиционално представљају на глобалном тржишту јапанске компаније, док његовом повољнијем позиционирању у савременим условима доприносе и компаније из других азијских земаља као што су Јужна Кореја, Кина, Индија и др. У региону Средње и Јужне Америке фокусирали смо се на Мексико, Бразил и Венецуелу као земље порекла компанија које су се нашле међу 100 најуспешнијих компанија света.

Магазин *Fortune* публикује ранг компанија према националном и регионалном пореклу, врсти делатности и другим критеријумима, а по основу више индикатора, од којих смо за потребе овог рада користили остварени приход и комбинацију прихода, профита, имовине и тржишног учешћа.

Анализом регионалне и гранске структуре глобалних конкурената могуће је пратити промене у позицији земаља и региона у различитим гранама делатности сходно позицији њихових компанија у 100 најуспешнијих. На тај начин свака компанија као и земља је у могућности да стекне представу о актуелном конкурентском амбијенту, могућем престројавању конкурентских снага на глобалном тржишту и да пројектује конкурентску слику блиске будућности са освртом на сопствену улогу у глобалним конкурентским токовима.

РЕГИОНАЛНО И НАЦИОНАЛНО ПОРЕКЛО ГЛОБАЛНИХ КОНКУРЕНТА ОД ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА ДО ДАНАС

Резултати анализе регионалног и националног порекла глобалних конкурената од друге половине 20. века указује на континуирано постепено смањивање диферентне предности у лидерској позицији традиционалних конкурената и појави нових конкурената.¹⁾

1) Весна Милановић-Голубовић, *Последице глобализације пословања лидерске групе конкурената*, докторска дисертација, Економски факултет, Београд, 2002, стр. 34; Бранко Ракита, *Међународни маркетинг*, Економски факултет и Глобмарк, Београд, 1998, стр. 65.

Доминација компанија из САД и региона Северне Америке на глобалном тржишту у 60-им годинама 20. века је неспорна и континуирано стабилна све до краја 20. века, али ни до данас нису успеле да достигну такав ниво доминације и диферентне предности. Иако је учешће компанија из САД у 100 најуспешнијих током 70-их и 80-их година прошлог века смањено у корист европских и јапанских компанија, компаније из САД су одржале глобалну позицију са слабијом диферентном предношћу у односу на европске компаније у 70-им, и европске и азијске компаније у 80-им годинама прошлог века.

Међу европским земљама, Велика Британија, Немачка и Француска су носиоци интернационалне активности европског региона на глобалном тржишту. Током 70-их година 20. века, компаније из европског региона су побољшале позицију у групи од 100 најуспешнијих компанија света, док су током 80-их година погоршале. У задњој деценији 20. века, компаније из европског региона су започеле значајније потискивање региона Северне Америке (компанија из САД) са лидерског места.

Иницијални допринос појави нових конкурената на глобалном тржишту, током 70-их година прошлог века, су дале јапанске компаније, посебно у области аутомобилске индустрије и електронике намењене широкој потрошњи, али и у области грађевинске опреме и производа од метала.²⁾ Јапан је традиционално позициониран као глобални конкурент из азијског региона, али је његова позиција на глобалном тржишту од 80-их година прошлог века угрожавана од компанија из других азијских земаља као нових конкурената, најпре компанија из Јужне Кореје. У вези с тим, одржавању конкурентске позиције азијског региона на глобалном тржишту су допринеле компаније из Јужне Кореје, Кине, Хонг Конга и Индије. Током 90-их година прошлог века, број компанија из Јапана и других мање укључених земаља азијског региона у међународно половање, скоро је достигао број америчких компанија.

Венецуела, Бразил, Мексико и Аргентина су носиоци интернационалне активности региона Средње и Јужне Америке. Представљају нове конкуренте на глобалном тржишту чија је снага још увек мала да би угрозили позицију региона-традиционалних конкурената, али појединачна снага компанија из ових земаља у по-

2) Susan Douglas and Samuel Craig, *Глобална маркетинг стратегија*, Грмеч, Београд, 1997, стр. 11.

јединим гранама делатности их чини лидерима гране, нарочито у области прераде нафте.

На прелазу у 21. век, америчке компаније су чиниле 38 процената, европске компаније 33 процента и јапанске компаније преко 20 процената најуспешнијих компанија света. Компаније из Немачке, Велике Британије и Француске су чиниле 74 процента најуспешнијих европских компанија, односно 24 процента најуспешнијих светских компанија.³⁾

На крају прве деценије овог века интензивира се учешће компанија из европског региона, чиме оне заузимају доминантну позицију у 100 најуспешнијих компанија света на глобалном тржишту. Европске компаније су чиниле скоро половину свих најуспешнијих компанија света у групи од 100 компанија у 2005. и 2010. години, са благим падом 2010. у односу на 2005. годину (са 48 на 47 компанија). У 2005. години, међу 100 најуспешнијих су биле 33 компаније из Северне Америке, односно САД, а у 2010. години 32. Осамнаест компанија из Азије се нашло међу 100 најуспешнијих у обе посматране године, при чему је смањено учешће јапанских компанија надомештено повећаним учешћем кинеских и јужно-корејских компанија. Компаније из Средње и Јужне Америке су показале раст учешћа (од једне у 2005. на три у 2010.) којем су допринеле компаније из Бразила и Венецуеле.⁴⁾

АНАЛИЗА ПОЗИЦИОНИРАЊА ЕВРОПСКИХ КОМПАНИЈА МЕЂУ 100 НАЈУСПЕШНИЈИХ У СВЕТУ ПО ГРАНАМА ДЕЛАТНОСТИ

На листи 100 најуспешнијих компанија у свету у 2010. години налази се 47 компанија из Европе (Табела 1). Уколико се, поред укупног прихода, као критеријум успешности узму и укупан остварени профит, имовина и тржишно учешће, међу 100 најуспешнијих компанија у свету у 2010. години било је 49 из Европе.

Највећи број европских компанија међу 100 најуспешнијих у свету у 2010. години послује у области банкарства, осигурања

3) Подаци су из 2000. године, према: Весна Милановић-Голубовић, *Последице глобализације пословања лидерске групе конкурената*, докторска дисертација, Економски факултет, Београд, 2002, стр. 39.

4) Весна Милановић, Ивана Булут, „Позиција земаља и региона на глобалном тржишту кроз призму најуспешнијих компанија“, *Мегатренд ревија*, бр. 3/2012, Мегатренд универзитет, Београд, стр. 223-224.

и финансијских услуга (40 процената - 19 од укупно 47). Дерегулација, иновационе информационе технологије и глобализација европског финансијског система су управо исходи деловања фактора који интензивирају мерцере (спајања) и аквизиције (припајања) у овом сектору.⁵⁾ Као одговор на раст глобалне конкурентности банкарског сектора, европске банке су се оријентисале на интензивније спровођење мерцера и аквизиција у циљу повећавања конкурентности, ефикасности и профитабилности пословања. Нека од највећих и највреднијих спајања и припајања извршена су управо у области банкарства и осигурања. Ови процеси су довели до тога да се чак пет компанија из Европе у овој области нађу међу 20 најуспешнијих у 2010. години. У ту групу спадају три осигуравајуће компаније (француска *AXA*, италијански *Assicurazioni Generali* и немачки *Allianz*) и две банке (холандска *ING Group* и француски *BNP Paribas*).

У групи 100 најуспешнијих компанија света из европског региона налази се и седам компанија у области енергетике - француски *Total*, италијански *ENI* и *Enel*, немачки *E.ON*, француски *GDF Suez* и *Electricite de France* и норвешки *Statoil* (blizu 15 процената - 7 од 47). Ове компаније успевају да одрже укупне трошкове нижим захваљујући великом учешћу фиксних трошкова у укупним. Следе пет европских произвођача аутомобила – немачки *Volkswagen*, *Daimler* и *BMW*, француски *Peugeot* и италијански *Fiat* (преко 10 процената, 5 од 47), четири компаније које се баве прерадом нафте и производњом гаса – холандски *Royal Dutch Shell*, британски *British Petroleum* и руски *Gazprom* и *Lukoil* (преко 8 процената - 4 од 47), три компаније које послују у сектору телекомуникација – немачки *Deutsche Telekom*, шпанска *Telefonica* и британски *Vodafone* (преко 6 процената - 3 од 47) и три компаније које се баве малопродајом и велепродајом – француски *Carrefour*, немачки *Metro* и британски *Tesco* (преко 6 процената - 3 од 47).

Представник хемијске индустрије из региона је компанија *BASF*, електронске индустрије - немачки *Siemens*, индустрије хране - швајцарска компанија *Nestle*, а услуга (логистике) немачки *Deutsche Post*. На листи 100 најуспешнијих компанија света из европског региона се позиционирао и холандски *Arcelor Mittal* у области производње челика. У наведеним гранама, на глобалном нивоу,

5) То су промене у технологији, регулативи и расту финансијских институција, према: Ingo Walter, *Mergers and Acquisitions in Banking and Finance, What Works, What Fails, and Why*, University Press, Oxford, 2004, стр. 36-37.

компаније из европског региона нису по бројности значајне, али су доминантне по учешћу, чинећи најуспешније компаније у грани.

Табела 1:
Европске компаније међу 100 најуспешнијих компанија света
мерено укупним приходом (у милионима долара) у 2010.

Ранг у Е.	Компанија	Гло- бални ранг	Приходи	Земља поре- кла	Делатност
1	Royal Dutch Shell	2	285.129	Холандија	Прерада нафте
2	British Petroleum	4	246.138	В. Британија	Прерада нафте
3	AXA	9	175.257	Француска	Осигурање
4	ING Group	12	163.204	Холандија	Финанс. услуге
5	Total	14	155.887	Француска	Енергетика
6	Volkswagen	16	146.205	Немачка	Аутомоб. инд.
7	BNP Paribas	18	130.708	Француска	Банк. услуге
8	Assicurazioni Generali	19	126.012	Италија	Осигурање
9	Allianz	20	125.999	Немачка	Осигурање
10	Carrefour	22	121.452	Француска	Малопродаја
11	ENI	24	117.235	Италија	Енергетика
12	E.ON	27	113.849	Немачка	Енергетика
13	GDF Suez	29	111.069	Француска	Енергетика
14	Daimler	30	109.700	Немачка	Аутомоб. инд.
15	Credit Agricole	36	106.538	Француска	Банк. услуге
16	Banco Santander	37	106.345	Шпанија	Банк. услуге
17	HSBC Holdings	39	103.736	В. Британија	Банк. услуге
18	Siemens	40	103.605	Немачка	Електроника
19	Lloyds Banking Group	42	102.967	В. Британија	Банк. услуге
20	Nestle	44	99.115	Швајцарска	Прехр. инд.
21	Dexia Group	49	95.143	Белгија	Финанс. услуге
22	Gazprom	50	94.472	Русија	Производња гаса
23	Electricite de France	52	92.204	Француска	Енергетика
24	Aviva	53	92.140	В. Британија	Осигурање
25	Royal Bank Scotland	55	91.767	В. Британија	Банк. услуге
26	Metro	57	91.152	Немачка	Велепродаја
27	Tesco	58	90.234	В. Британија	Малопродаја
28	Deutsche Telekom	59	89.794	Немачка	Телекомуник.
29	Enel	60	89.329	Италија	Енергетика
30	Societe Generale	62	84.157	Француска	Банк. услуге
31	Telefonica	68	78.853	Шпанија	Телекоминик.
32	Groupe BPCE	71	76.464	Француска	Финан.и некрет.
33	Prudential	72	75.010	В. Британија	Финанс. услуге
34	Munich Re Group	73	74.764	Немачка	Осигурање
35	Statoil	74	74.000	Норвешка	Енергетика
36	Vodafone	80	70.899	В. Британија	Телекомуник.
37	BASF	81	70.461	Немачка	Хемијска инд.
38	BMW	82	70.444	Немачка	Аутомоб. инд.
39	Zurich Fin. Services	83	70.272	Швајцарска	Финанс. услуге
40	Fiat	85	69.639	Италија	Аутомоб. инд.
41	Deutsche Post	86	69.427	Немачка	Логистика
42	Legal&General Group	90	68.290	В. Британија	Финансије
43	Lukoil	93	68.025	Русија	Прерада нафте
44	Peugeot	94	67.297	Француска	Аутомоб. инд.
45	CNP Assurances	95	66.556	Француска	Осигурање
46	Barclays	96	66.533	В. Британија	Банк. услуге
47	ArcelorMittal	99	65.110	Луксембург	Инд. челика

Извор података: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list/

АНАЛИЗА ПОЗИЦИОНИРАЊА АМЕРИЧКИХ КОМПАНИЈА МЕЂУ 100 НАЈУСПЕШНИЈИХ У СВЕТУ ПО ГРАНАМА ДЕЛАТНОСТИ

На листи 100 најуспешнијих компанија у свету у 2010. години нашле су се 32 компаније из САД (Табела 2). Уколико се, поред укупног прихода, као критеријум успешности, узму и укупан остварени профит, имовина и тржишно учешће, међу 100 најуспешнијих компанија у свету у 2010. години било је 27 америчких компанија.

По делатности којом се баве, највећи број америчких компанија у групи 100 најуспешнијих у свету, мерено приходом, послује у фармацеутској индустрији – компаније *McKesson*, *Cardinal Health*, *CVS Caremark*, *AmerisourceBergen*, и пружању услуга здравствене неге - *WellPoint*, *United Health Group* (близу 19 процената - 6 од 32). Следе банке и осигуравајућа друштва - *Bank of America Corp.*, *JP Morgan Chase&Co.*, *Wells Fargo*, *Citigroup*, *Berkshire Hathaway*, *AIG* (близу 19 процената - 6 од 32). У последњих 20 година амерички финансијски сектор расте великом брзином. Кроз процесе спајања и припајања долази до смањења броја банака, с једне стране, али до укрупњавања капитала, с друге.

На листи 100 најуспешнијих компанија у свету у 2010. години нашле су се и америчке трговинске компаније које се баве veleпродајом и малопродајом. Управо у овом сектору послује највећа компанија света *Wal-Mart Stores*. Компаније из овог привредног сектора Америке заузимају чак пет места у групи од 100 најуспешнијих компанија света - *Wal-Mart Stores*, *Kroger*, *Costco Wholesale*, *Home Depot* и *Target* (близу 16 процената, 5 од 32).

Компаније из САД које деценијама заузимају нека од првих места по успешности у свету су компаније које се баве прерадом нафте. Три компаније ове гране делатности се налазе у првих 100 у свету (*Exxon Mobil*, *Chevron*, *ConocoPhillips*). Њих следе по две компаније у области енергетике (*General Electric* и *Valero Energy*), аутоиндустрије (*Ford Motor* и *General Motors*), телекомуникација (*AT&T* и *Verizon Communications*) и електронике (*Hewlett-Packard* и *IBM*). Представник хемијске индустрије са овог подручја на глобалном тржишту је компанија *Procter&Gamble*, прехранбене индустрије компанија *Archer Daniels Midland*, услуга (логистике) *U.S. Postal Service*. На листи 100 најуспешнијих компанија света

из америчког региона се позиционирала и компанија *Boeing*. У наведеним гранама, ове компаније су једине из САД, али је њихово учешће у грани значајно.

Табела 2:

Америчке компаније у групи 100 најуспешнијих компанија света мерено укупним приходом (у милионима долара) у 2010. години

Ранг у САД	Компанија	Глобал- ни ранг	Приходи	Делатност
1	Wal-Mart Stores	1	408.214	Малопродаја
2	Exxon Mobil	3	284.650	Прерада нафте
3	Chevron	11	163.527	Прерада нафте
4	General Electric	13	156.779	Енергетика
5	Bank of America Corp.	15	150.450	Банкарство
6	ConocoPhillips	17	139.515	Прерада нафте
7	AT&T	21	123.018	Телекомуникације
8	Ford Motor	23	118.308	Аутоиндустрија
9	JP Morgan Chase & Co.	25	115.632	Банкарство
10	Hewlett-Packard	26	114.552	Електроника
11	Berkshire Hathaway	28	112.493	Осигурање
12	Citigroup	33	108.785	Банкарство
13	McKesson	34	108.702	Фармацеут. инд.
14	Verizon Communications	35	107.808	Телекомуникације
15	General Motors	38	104.589	Аутомоб. инд.
16	AIG	41	103.189	Осигурање
17	Cardinal Health	43	99.613	Фармацеут. инд.
18	CVS Caremark	45	98.729	Фармацеут. инд.
19	Wells Fargo	46	98.636	Банкарство
20	IBM	48	95.758	Електроника
21	United Health Group	61	87.138	Здравствена нега
22	Procter&Gamble	66	79.697	Хемијска инд.
23	Kroger	70	76.733	Малопродаја
24	AmerisourceBergen	76	71.789	Фармацеут. инд.
25	Costco Wholesale	79	71.422	Велепродаја
26	Valero Energy	84	70.035	Енергетика
27	Archer Daniels Midland	88	69.207	Прехрамбена инд.
28	Boeing	91	68.281	Авио индустрија
29	U.S. Postal Service	92	68.090	Логистика
30	Home Depot	97	66.176	Малопродаја
31	Target	98	65.357	Малопродаја
32	WellPoint	100	65.028	Здравствена нега

Извор података: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list/

АНАЛИЗА ПОЗИЦИОНИРАЊА АЗИЈСКИХ КОМПАНИЈА МЕЂУ 100 НАЈУСПЕШНИЈИХ У СВЕТУ ПО ГРАНАМА ДЕЛАТНОСТИ

На листи 100 најуспешнијих компанија у свету у 2010. години нашло се 10 јапанских компанија (Табела 3). У поређењу са 2005. годином, тај број је смањен за 23 процента. Уколико се, поред укупног прихода, као критеријум успешности, узму и укупан остваре-

ни профит, имовина и тржишно учешће, међу 100 најуспешнијих компанија у свету у 2010. години само су три компаније из Јапана.

Табела 3:
Јапанске компаније у групи 100 најуспешнијих компанија света
мерено укупним приходом (у милионима долара) у 2010. години

Ранг у Азији	Компанија	Глобални ранг	Приходи	Делатност
1	Toyota Motor	5	204.106	Аутомобилска инд.
2	Japan Post Holdings	6	202.196	Логистика&Финансије
6	Nippon Telegraph&Telephone	31	109.656	Телеком.&Логистика
8	Hitachi	47	96.593	Електроника
9	Honda Motor	51	92.400	Аутомобилска инд.
10	Nissan Motor	63	80.963	Аутомобилска инд.
11	Panasonic	65	79.893	Електроника
13	Sony	69	77.696	Електроника
14	Nippon Life Insurance	75	72.051	Осигурање
18	Toshiba	89	68.731	Електроника

Извор података: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list/

Највећи број компанија (40 процената, 4 од 10) послује у индустрији електронике (*Hitachi, Panasonic, Sony, Toshiba*). Њих следе три позната произвођача аутомобила - *Toyota, Honda, Nissan* (30 процената, 3 од 10), а потом компаније у области услуга (логистика и финансије, телекомуникације и логистика), те компаније у области осигурања.

У групи од 100 најуспешнијих компанија света, мерено укупним приходом у 2010. години, налази се осам компанија из других азијских земаља, пет компанија из Кине и три компаније из Јужне Кореје (Табела 4). Најуспешније јужно-корејске компаније послују у области електронике и аутоиндустрије.

Табела 4:
Компаније из других азијских земаља у групи 100 најуспешнијих компанија
света мерено укупним приходом (у милионима долара) у 2010. години

Компанија	Глобални ранг	Приходи	Земља порекла	Делатност
Sinopec	7	187.518	Кина	Прерада нафте
State Grid	8	184.496	Кина	Енергетика
China National Petroleum	10	165.496	Кина	Прерада нафте
Samsung Electronics	32	108.927	Ј. Кореја	Електроника
LG	67	78.892	Ј. Кореја	Електроника
China Mobile Communicat.	77	71.749	Кина	Телекомуникације
Hyundai Motor	78	71.678	Ј. Кореја	Аутоиндустрија
Commercial Bank of China	87	69.295	Кина	Банкарство

Извор података: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list/

У односу на претходну деценију, када их није било међу 100 најуспешнијих компанија у свету, налазе се кинеске компаније које су оствариле највећи напредак у позиционирању на глобалном тржишту. Као најбоља потврда томе стоји чињеница да су међу 10 најуспешнијих компанија света чак три из Кине, и то *Sinopet*, *State Grid* и *China National Petroleum*, које послују у области прераде нафте и енергетике. Најновији подаци о убрзаном расту потврђују да је Кина на путу да постане највећа привреда у Азији и друга у свету, што ће довести до нове промене односа снага на глобалном тржишту и даљег гранског реструктурирања.

АНАЛИЗА ПОЗИЦИОНИРАЊА КОМПАНИЈА ИЗ СРЕДЊЕ И ЈУЖНЕ АМЕРИКЕ МЕЂУ 100 НАЈУСПЕШНИЈИХ У СВЕТУ ПО ГРАНАМА ДЕЛАТНОСТИ

У групи од 100 најуспешнијих компанија света, мерено укупно оствареним приходом, у 2010. години налазе се три компаније из Средње и Јужне Америке, по једна из Венецуеле, Бразила и Мексика (Табела 5).

Табела 5:

Компаније из Средње и Јужне Америке у групи 100 најуспешнијих компанија света мерено укупним приходом (у милионима долара) у 2010. години

Компанија	Глобални ранг	Приходи	Земља порекла	Делатност
Petrobras	54	91.869	Бразил	Прерада нафте
Petroleos de Venezuela S.A.	56	91.182	Венецуела	Прерада нафте
Pemex	64	80.722	Мексико	Прерада нафте

Извор података: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list/

Међу најуспешнијим компанијама из Средње и Јужне Америке доминирају компаније у области прераде нафте.

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ

Доминантно диферентну позицију по броју компанија у 100 најуспешнијих у свету до 70-их година 20. века су имале САД. Иницијални допринос појави нових конкурената на глобалом тржишту су дале јапанске компаније током 70-их година 20. века. Конкурентску структуру и односе су даље усложиле компаније из развијених земаља европског региона интензивирањем интернаци-

оналне активности и компаније из других земаља Азије, и Средње и Јужне Америке као нови конкуренти. У вези с тим, дошло је до промена и у организацији и стратегији компанија на глобалном тржишту. Најуспешније компаније света су већину својих пословних активности обављале изван националних граница, судећи по учешћу стране активе у укупној активи компаније (*Foreign/total assets*), учешћу броја запослених изван матичне земље у укупној запослености компаније (*Foreign/total employment*), учешћу продаје изван матичне земље у укупној продаји компаније (*Foreign/total sales*).⁶⁾

Највећи број европских компанија које су се нашле на листи 100 најуспешнијих у свету у 2010. години, мерено укупним приходом, су у области: банкарства, осигурања и финансијских услуга, енергетике, аутоиндустрије, прераде нафте и производње гаса, телекомуникација, малопродаје и veleпродаје.

Уколико се као критеријум, поред укупног прихода, узме и укупан остварени профит, имовина и тржишно учешће, онда европске компаније у области банкарства, осигурања и финансијских услуга чине 47 процената светских компанија на листи 100 најуспешнијих. Према овом критеријуму у области енергетике позиционирале су само европске компаније. У области аутоиндустрије три су европске од седам светских најуспешнијих произвођача. У области прераде нафте и производње гаса седам је европских од тринаест компанија у свету. У области телекомуникација четири су европске од девет компанија у свету.

Европске компаније које нису многобројне у првих 100 најуспешнијих у одређеној грани делатности, али које су лидери граде делатности или имају значајно појединачно тржишно учешће у грани послују: у хемијској индустрији (компанија *BASF* као једна од две компаније у свету међу првих 100 у овој области), у индустрији хране (швајцарска компанија *Nestle* као традиционални конкурент и глобални лидер), у индустрији гвожђа и челика (луkseмбуршки *ArcelorMittal* као једина компанија међу 100 најуспешнијих у овој грани), у фармацеутској индустрији (швајцарске компаније *Novartis* и *Roche Holding* и француска компанија *Sanofi Aventis* међу три најуспешније у свету), у области услуга логистике (немачки *Deutsche Post* као једна од три компаније у 100 светских).

6) *World Investment Report 2000 - Cross-border Mergers and Acquisitions and Development*, UNCTAD 2000, str. 10-16.

Као конгломерат - немачки *Siemens* је једна од две компаније у свету која се налази међу првих 100.

Највећи број америчких компанија које су се нашле на листи 100 најуспешнијих у свету у 2010. години (посматрано унутар региона) послују у области: фармацеутске индустрије и пружању услуга здравствене неге, банкарства и осигурања, прераде нафте и производње гаса, veleпродаје и малопродаје, енергетике, електронике, аутоиндустрије и телекомуникација.

Уколико се као критеријум, поред укупног прихода, узму и укупан остварени профит, имовина и тржишно учешће, позиција америчких компанија је мање повољна у односу на европске. Само једна америчка компанија (*Pfizer*) се налази у групи од четири најуспешније у свету у области фармацеутске индустрије, три у групи од двадесетпет најуспешнијих у свету у области банкарства, две у групи од седам најуспешнијих у свету у области осигурања, три у групи од тринаест најуспешнијих у свету у области прераде нафте и производње гаса, две у групи од седам најуспешнијих произвођача аутомобила, две у групи од девет најуспешнијих компанија у свету у области телекомуникација. Као конгломерат - *General Electric* се позиционирао у групу од само две најуспешније компаније у свету. Америчка компанија *Wall Mart Stores* је позиционирана као лидер светске малопродаје.

Америчке компаније које нису многобројне у првих 100 најуспешнијих у одређеној грани делатности, али које су лидери грани делатности или имају значајно појединачно тржишно учешће у продаји одређених категорија производа послују у подручју: компјутерске опреме и услуга - *Hewlett Packard*, *Apple*, *IBM*, компјутерског софтвера – *Microsoft*, медицинске опреме - *Johnson&Johnson*, полупроводника – *Intel* (као једна од две компаније у свету), авиона – *Boing*, хемијских производа - *Procter&Gamble*, пића - *Coca Cola* и *Pepsi Cola* (међу три у свету), прехранбених производа - *Archer Daniels Midland*, логистике - *U.S. Postal Service*.

Највећи број јапанских компанија које су у групи 100 најуспешнијих у свету у 2010. години послује у области електронике и аутоиндустрије. Њихова појава је запажена у области логистике, телекомуникација, банкарства и осигурања, уколико се поред критеријума укупни приход укључе и укупан остварени профит, имовина и тржишно учешће.

Највећи број кинеских компанија које су у групи 100 најуспешнијих у свету у 2010. години послује у области прераде нафте и енергетике, телекомуникација и банкарства.

У групи 100 најуспешнијих компанија света налази се јужно-корејска компанија *Samsung* која послује у области полупроводника (једна од две најуспешније у овој грани).

Све компаније из региона Средње и Јужне Америке које су се сврстале у 100 најуспешнијих компанија света су се у 2010. години позиционирале у области прераде нафте. У области телекомуникационих услуга високо је позиционирана мексичка компанија, а у области метала, банкарства, производње гаса и прераде нафте четири бразилске компаније.

Компаније из осталих земаља света, које нису овде анализиране, нису се ни квалификовале у 100 најуспешнијих у свету 2010.

Да би се утврдило регионално и гранско реструктурирање конкуренције неопходно је извршити поређење са листом 100 најуспешнијих компанија у свету у 2000. години по наведеним регионима.⁷⁾

Немачке компаније хемијске индустрије - *BASF* и *Bayer* су заузеле прво и друго место у грани, а нису се квалификовале у првих 100 у свету у 2000. години. Компанија *Siemens* је била лидер индустрије електронике. Област индустријске и пољоопреме су обележиле компаније *Thyssen Krupp* и *Mannesmann*. Лидер у продаји хране је био немачки *Metro*, а лидери у услугама банкарства, односно осигурања немачки *Allianz*, односно *Deutsche Bank*. У области енергетике *RWE* група је била друга у грани. У аутоиндустрији компанија *Daimler Chrysler* је заузела треће место, компанија *Volkswagen* пето место, а компанија *BMW* једанаесто место.

У 2000. години, француске компаније су испољиле лидерство у следећим областима: грађевинарство, иако нису биле у групи од 100 најуспешнијих (*Saint-Gobain* – први у грани, *Lafarge* – трећи), инжењеринг (*Vivendi* – први у грани) и осигурање (*AXA* – прва у грани). У продаји хране компанија *Carrefour* је заузела треће место.

Британски ланци супермаркета и хипермаркета се нису позиционирали међу првих 100 у свету у 2000. години, али су дали

7) Весна Милановић-Голубовић, *Последице глобализације пословања лидерске групе конкурената*, докторска дисертација, Економски факултет, Београд, 2002, стр. 69-87.

печат британској малопродаји на глобалном тржишту. Компанија *CGNU* се нашла на другом месту у грани.

У светској производњи козметике и препарата за негу тела доминирало је десет компанија у 2000. години, међу којима је на првом месту била холандско-британска компанија *Unilever*, на другом месту француска компанија *Loreal* и седмом, осмом и десетом месту немачке компаније *Wella*, *Belersdorf* и *Henkel*. Подручјем мобилне телефоније и интернетских услуга са ових простора владали су фински и шведски концерни, *Nokia* и *Ericsson*. Област прераде нафте обележили су концерни *Royal Dutch/Shell Group*, *BP-Amoco* и *Total Fina Elf*. Швајцарске фармацеутске компаније *Novartis* и *Roche Group* заузимале су треће и шесто место у грани делатности, а компанија *Nestle* прво у области производње хране.

На листи 100 најуспешнијих америчких компанија у свету у 2000. години, позиционирале су се компаније ваздухопловне индустрије (*Boing*), аутоиндустрије (*General Motors*, *Ford Motor*), услуга авиопревоза иако нису биле међу првих 100 по приходу (*AMR*, *UAL*, *Delta Air Lines*), индустрије компјутерског софтвера и услуга (*Microsoft*, *Electronic Data System*), индустрије компјутерске и канцеларијске опреме (*IBM*, *Hewlett-Packard*), телекомуникација (*Lucent Technologies*, *Cisco*), енергетике (*Enron*), прераде нафте (*Exxon-Mobil*), фармацеутске индустрије (*Merck*, *Johnson&Johnson*), дуванске индустрије (*Philip Morris*), индустрије пића (*Pepsi Co* и *Coca-Cola*), услуга хране (*Mc Donalds* иако се није квалификовао међу првих 100 по приходу), veleпродаје (*Mckesson*, *HBOC*), и малопродаје (*Home Depot*, *Wal Mart Stores*).

На листи 100 најуспешнијих компанија у свету, на високим позицијама у грани у 2000. години из Јапана су се нашле компаније *Hitachi*, *Matsushita*, *Sony* и *Toshiba* у области електронике (од другог до петог места у грани), *Toyota*, *Honda Motor*, *Nissan* у аутоиндустрији (од четвртог до седмог места), компаније *Mitsui*, *Mitsubishi*, *Itochu*, *Sumitomo*, *Marubeni* и *Nissho Iwai* у области трговине (од првог до шестог места у грани), *Kao* и *Shiseldo* у светској производњи козметике и препарата за негу тела, *Tokyo E.P.* у области производње гаса и електрике, *Nippon Steel* у металској индустрији, *Sumitomo E.I.* у индустрији производа од метала, *Nippon T.N.T.* у телекомуникацијама.

Улога пратиоца лидерској групи конкурената у 2000. години припала је: кинеским компанијама у области електронике, теле-

комуникација, прераде нафте, индустрије текстилних производа и трговине, а јужно-корејским компанијама у области аутомобилске индустрије, електронике, прераде нафте и трговине. Јужна Кореја је била значајан конкурент и у области челика и градње бродова.

Мексичка компанија *Petex* је била лидер рударства у 2000. години. Поред тога, мексичке компаније су заузимале запажено место и у области телекомуникација. Бразилска компанија *Petrobras* је била пратилац у области прераде нафте и у 2000. години, као и данас.

У 2000. години, компаније осталих земаља света су неједнаким и слабијим интензитетом своје иницијалне интернационализације доприносиле промени конкурентске структуре гране у којој се појављују као нови конкуренти.

Vesna M. Milanovic, Ivana D. Bulat

REGIONAL AND INDUSTRIAL RESTRUCTURING OF GLOBAL COMPETITORS

Summary

The number of companies from developed countries, but also from less developed countries, especially Asian and Middle and South American countries, has been rising at the global market since the second half of the 20th century. The competitive advantage of companies from developed countries – the traditional competitors (The USA, UK, France, Germany, Japan) in the industries in which they operate is not significantly differentiated, suggesting regional and branch restructuring of global competition.

As a result, this paper analyzes the regional and national origin of 100 most successful companies in the world by industries in 2005 and 2010, with the emphasis on their origin during the last half-century. The aim of the paper is to determine the change in the position of countries and regions in different industries according to the position of their companies among the Top 100. As a basis for measuring and comparing the size and success of companies this study compares: income and a combination of revenues, profit, assets and market share. "Fortune" magazine publishes annually a list of the most successful companies in the world, and the reports of this magazine have been in this paper.

Companies that operate globally in the first decade of the 21st century come from the developed countries of the European regions, North America (USA) and Asia (Ja-

pan). *The dominance of the companies from the developed European countries in the 21st century is undeniable, in comparison to the previous decades, when the North American region and the US companies were dominant. The first decade of the 21st century is marked by the companies from South Korea, China, Brazil, Venezuela and Mexico, which contribute to the restructuring of competition in global industries.*

Key words: regional and industrial restructuring, global competitors, regional and national origin

ЛИТЕРАТУРА

- Douglas Susan, Craig Samuel, *Глобална маркетинг стратегија*, Грмеч, Београд, 1997.
- Милановић-Голубовић Весна, *Последице глобализације пословања лидерске групе конкурената*, докторска дисертација, Економски факултет, Београд, 2002.
- Ракита Бранко, *Међународни маркетинг*, Економски факултет и Глобмарк, Београд, 1998.
- Милановић Весна, Булут Ивана, „Позиција земаља и региона на глобалном тржишту кроз призму најуспешнијих компанија“, *Мега-тренд ревија*, бр. 0372012, Мегатренд универзитет, Београд.
- Walter Ingo, *Mergers and Acquisitions in Banking and Finance, What Works, What Fails, and Why*, University Press, Oxford, 2004.
- *World Investment Report 2000 - Cross-border Mergers and Acquisitions and Development*, UNCTAD 2000.
- http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list/

Resume

Since the second half of the 20th century to the present day the most intense regional and industry restructuring of global competition has taken place in the first decade of the 21st century. That period was marked by the companies from developed countries of the European region that dominated the list of 100 world's most successful companies, with a share of almost 50 per cent, as measured by total revenue, and a combination of several performance indicators such as total revenue, profit, assets and market share. The greatest fall in the participation among the Top 100 companies in the world was noticeable for Japanese companies. In contrast, the companies' success growth from other Asian countries contributed to a more favorable positioning of the Asian region in the global market. The U.S. slowing down in capturing the global market re-

sulted in a less favorable positioning of the North American region in the first decade of the 21st century compared to all previous decades. The appearance of companies from the Central and South American regions among the Top 100 has further favourably repositioned this region in the global market.

In 2010 compared to 2000, the greatest participation growth among the Top 100 companies was made by the companies from the European region, even when several indicators used to measure success are included. The biggest fall was recorded by the U.S. companies. Owing to China and South Korea, the Asian region remained fairly stable in the global market from the beginning until the end of the first decade of this century.

Based on the analysis of the performance of companies from different regions among the Top 100 in 2010, observed by industries, and by comparing the results with the results of their positioning in 2000, the holders of global positioning and image in the first decade of the 21st century are: banks, insurance companies, financial consultancies, telecommunications and logistics, and steel manufacturers from the European region; manufacturers of pharmaceutical products and health care services, banks, insurance companies and financial services providers, telecommunications and logistics, as well as manufacturers in high-technology (IT) and oil processing from the American region; companies providing logistics services, financial services, insurance, telecommunications, oil processing companies and manufacturers in the field of energy in the Asian region, companies in telecommunications, oil processing and mining from the region of Central and South America.

In the first decade of the 21st century companies from the European region contributed most to the competitive restructuring in the secondary sector. Weakening of role of the US, Japan and South Korea was noticeable in industries in which they were the initiators of internationalization towards globalization (e.g. consumer electronics, car industry). At the same time there was strengthening of the role of companies from China, Mexico, Brazil and Venezuela.

The initial impetus to the globalization of the tertiary sector was initiated by the companies in the European region (United Kingdom, France, Germany, Italy, Spain, Switzerland, The Netherlands) and the United States, which dominate the sector. But its restructuring in the first de-

cade of the 21st century was supported by the companies from the Asian region (Japan and China) and the regions of Central and South America (Brazil and Mexico), as new competitors.

Regional and industry restructuring of global competition in the first decade of the 21st century was contributed by the U.S. companies by reduction of their participation among the Top 100 in the world, as well as by the companies from European countries and less developed countries of the Asian and Central and South American regions which increased their participation.

The change in the regional and industry structures of global competitors is the consequence of the appearance of competitors from the countries - the new world markets. Once reached position of a country observed through the participation of its companies among the Top 100 is not a guarantee of a favorable position in the future due to the intense competition of companies from Asian and Latin American regions.